

การจัดการเวลาในการประกอบกิจกรรมของครัวเรือนเกษตรกร: กรณีศึกษาอำเภอศรีราชา

Time Management of Farm Household Activities: A Case Study of Sri-Racha District

ปิยวรรณ สกุลเจริญ*

Piyavan Skulcharoen, Ph.D.

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบกิจกรรมครัวเรือน บทบาทของสมาชิกครัวเรือนและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อเวลาประกอบกิจกรรมครัวเรือน ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา คือ ข้อมูลจากสำนักงานสถิติแห่งชาติปี พ.ศ. 2544 และข้อมูลภาคตัดขวางจากการสำรวจ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์คือ สถิติพรรณนา ค่าร้อยละ และการวิเคราะห์ที่ตัวแปรหลายตัว (MANOVA) ผลการศึกษาพบว่า ครัวเรือนเกษตรกรจัดการเรื่องเวลากิจกรรมโดยให้ความสำคัญกับการพักผ่อนหย่อนใจมากที่สุด รองลงมาคือการดูแลสุขภาพสะอาดบ้านและเสื้อผ้า การดูแลสมาชิกครัวเรือน การปรุงอาหาร การปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์เพื่อการบริโภคในครัวเรือนและการไปตลาดตามลำดับ ภาระของหัวหน้าครัวเรือนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญที่สุด ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อเวลาการประกอบกิจกรรมเฉพาะอย่างในครัวเรือนได้แก่ ขนาดครัวเรือน สัดส่วนสตรีในครัวเรือนที่ทำงานในตลาดแรงงาน อายุบุตรคนเล็ก อัตราพึงพิง เพศ และสถานภาพการทำงานของภรรยาของหัวหน้าครัวเรือน อายุสมาชิกครัวเรือน และอายุของหัวหน้าครัวเรือน ตามลำดับ ครัวเรือนเกษตรกรใช้เวลาทำกิจกรรมต่าง ๆ น้อยกว่าของครัวเรือนไทยในระดับประเทศ ยกเว้นการไปตลาดซึ่งใช้เวลาเท่ากันเฉลี่ย 42 นาที/วัน

* คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา

Abstract

This research deals with the patterns of household activities, roles of household members, factors affecting time management of household activities. The secondary data were derived from the National Statistical Office in 2001, and the primary data or cross-sectional data from the survey were also gathered. Descriptive statistics, percentages and MANOVA were used. The result indicates that recreation is the most important activity, followed by cleaning houses and compounds and care of textiles, take care of household members, cooking, crop farming/kitchen gardening and tending animals for household consumption. The wife of the household head plays the most important role. Factors effecting time management for particular household activities in order of importance are household size, female labor ratio, age of the youngest child, dependency ratio, sex, working status of the wife of the household head, age of household members and age of the household head. On an average farm households spend less time than households of the whole country, except time for shopping which was more or less equal, forty two minutes /day.

บทนำ

เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่า เวลาเป็นสิ่งที่ไม่มีผู้ใดสามารถเปลี่ยนแปลง และมีอิทธิพลเหนือเวลาได้ เวลาไม่ยืดหยุ่นและไม่มีการทดแทนไม่ว่าจะใช้วิธีการ ใดใด ๆ สิ่ง que ทุกคนสามารถทำได้ คือการบริหารเวลาของตนเองให้เหมาะสมและมี ประสิทธิภาพ โดยจะต้องทำงานที่มีความสำคัญมากกว่างานที่มีความสำคัญน้อย กว่า หรือจะต้องทำให้เวลาที่มีอยู่เกิดประโยชน์และคุณค่ามากที่สุด การใช้เวลา เป็นการดำเนินชีวิตของมนุษย์เพื่อบรรลุถึงความสำเร็จ ไม่เพียงแต่จะให้ความสำคัญ เฉพาะเรื่องการใช้เวลาเพื่อการหารายได้เท่านั้น แต่จะรวมถึงการใช้เวลาเพื่อ ให้เกิดคุณค่าทางจิตใจ เพื่อเสริมสร้างกำลังใจและมีความสุขเมื่อระลึกถึงสิ่งที่ได้ กระทำ การบริหารเวลาจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับทุกคนและในแต่ละวันทุกคนก็มีเวลา เท่ากัน คือ 24 ชั่วโมง (Harold L. Taylor อ้างในจิระพล ฉายะชุตติ, 1981) ใน การดำเนินชีวิตที่ดีการจัดการเรื่องเวลาเป็นเรื่องที่ทุกคนไม่ว่าจะเป็นผู้บริหาร ผู้ปฏิบัติงานทุกอาชีพจะต้องเกี่ยวข้องกับการจัดการเรื่องเวลาด้วยกันทั้งนั้น เพื่อให้ การจัดการกับการใช้เวลาในกิจกรรมต่าง ๆ ให้ดีที่สุดเท่าที่จะสามารถทำได้ เมื่อ พิจารณาถึงเรื่องการใช้เวลาในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของครัวเรือน หรือแนวทางการจัดการของครัวเรือนในเรื่องชีวิตความเป็นอยู่นั้น อิงอยู่กับเงื่อนไขทางสังคม อาทิ ระเบียบ กฎเกณฑ์ ความเชื่อที่สืบทอดกันมา และความเชื่อทางด้านศาสนา การศึกษาอบรม และความรู้ความเข้าใจในเรื่องสุขภาพอนามัยและเศรษฐกิจ สำหรับความเชื่อทางศาสนานั้น สอนให้มีการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และใช้จ่ายทรัพย์สินใน ทางทำบุญให้ทาน มากกว่าการเก็บออมหรือการลงทุน (สนธิ สมัครการ, 2530) ส่วนในทางเศรษฐกิจนั้นการใช้เวลาเป็นไปเพื่อหารายได้ การรวมกลุ่มกันทำงาน การออม และการแบ่งปันทรัพย์สิน การใช้เวลาของสังคมเกษตรกรรมแตกต่างจาก สังคมอุตสาหกรรม คือ เวลาในสังคมเกษตรกรรมคิดเป็นฤดูกาล แยกย่อยออกมา เป็นชั่วโมง นาที และวินาที แต่ในสังคมอุตสาหกรรมกิจกรรมทุกอย่างเป็นไปด้วยความเร่งรีบ มีการให้ความสำคัญของเวลาจากส่วนย่อย เช่น เป็นวินาที นาที ชั่วโมง ตามลำดับ อย่างไรก็ตามกิจกรรมการใช้เวลานั้นเริ่มจากครอบครัว ครัวเรือนแล้ว แผ่ขยายออกไปยังสังคมนอกข้างและประเทศในที่สุด การศึกษากิจกรรมการใช้ เวลาของครัวเรือน จึงเป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชากรใน

ประเทศได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษารูปแบบการใช้เวลาของประชากรชาย-หญิงในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ใน 1 วัน สามารถนำข้อมูลไปช่วยในการกำหนดนโยบายการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชากร และนำไปปรับปรุงการคำนวณในระบบบัญชีประชาชาติ (SNA, 1993 อ้างในสำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2544) ให้ถูกต้องและครอบคลุมยิ่งขึ้นตามข้อเสนอขององค์การสหประชาชาติ (United Nations) ที่กำหนดเป็นมาตรฐานให้ประเทศต่าง ๆ สำรวจการใช้เวลาเพื่อการเปรียบเทียบข้อมูลระหว่างกันได้ สำหรับประเทศไทยสำนักงานสถิติแห่งชาติได้มีการสำรวจเวลาการทำงานของประชากรเป็นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ.2544

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า แนวคิดเกี่ยวกับความจำเป็นที่จะต้องจัดการเรื่องเวลานั้นมาจาก ทฤษฎีการจัดการบ้าน ที่กล่าวถึงแนวคิดกลางเรื่องเวลา (Time-The Central Concept) ว่าด้วยการจัดการเวลาวันต่อวัน การจัดการเรื่องพลังงานและการจัดการเรื่องเงิน โดยทั้งเวลาและพลังงานเป็นสิ่งที่แต่ละคนสามารถดึงจากธรรมชาติได้ด้วยตนเองไม่ว่าจะเป็นการใช้เวลาของมนุษย์ทางร่างกาย เช่น การทำงาน การออกกำลังกาย และการใช้เวลาตามวัฒนธรรม เช่น การพักผ่อน การหยุดงานตามประเพณีนิยม การใช้เวลาว่างและเวลาที่มีอยู่ในการปฏิสัมพันธ์ระหว่างครอบครัว ในขณะที่เดียวกันเราก็ใช้ทรัพยากรอื่นเช่น เงิน หรือทักษะ เป็นต้น ไปพร้อมกันด้วย เวลาเป็นสิ่งที่วัดได้ง่าย เป็นสิ่งที่ทุกคนสูญเสียไปเท่ากัน และเป็นทรัพยากรที่มีจำนวนคงที่ (White,1959: 29 อ้างใน Irma H, Gross, Elizabeth W. Crandall and Majorie M. Knoll: 75) การใช้เวลาจึงแสดงให้เห็นถึงคุณค่าของการเลือกใช้ทรัพยากร เวลาที่ครัวเรือนใช้เพื่อทำกิจกรรมต่าง ๆ จะเป็นตัวบ่งชี้ให้เห็นถึงรายละเอียดของคุณค่า

การศึกษาเรื่องการจัดการเวลาในการประกอบกิจกรรมของครัวเรือน คือการทำงานบ้าน โดย Ketchum (1961, อ้างใน Irma H, Gross, Elizabeth W. Crandall and Majorie M. Knoll: 75) พบว่า ผู้ทำงานบ้านตระหนักถึงคุณค่าของกิจกรรมที่ทำ เนื่องจากการพิจารณาถึงความต่อเนื่องของการที่สมาชิกครัวเรือนแต่ละคนใช้เวลาในการประกอบกิจกรรมครัวเรือนนั้น มีทั้งที่เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และไม่มีประสิทธิภาพด้วย ความต่อเนื่องของการใช้เวลานี้ยังมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับการใช้ทรัพยากรอื่นไปพร้อม ๆ กัน การจัดการเรื่องเวลาจึงเกี่ยวข้องกับการ

ตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรเพื่อประโยชน์สูงสุด และเป็นสิ่งกำหนดคุณภาพของแต่ละบุคคลและกลุ่มบุคคล ที่จะต้องจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดโดยมุ่งสู่เป้าหมายที่ดีที่สุด จากความต่อเนื่องของการใช้เวลาที่เชื่อมโยงกับการใช้ทรัพยากรอื่นไปพร้อม ๆ กัน Burk (1970: 322) จึงเปรียบเทียบความต่อเนื่องดังกล่าวเหมือนเป็นระบบที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ซึ่งดำเนินไปตั้งแต่ต้นจนจบ

การจัดสรรเวลา มีผลต่อคุณภาพชีวิตของสมาชิกในครัวเรือนโดยตรง จากการศึกษาของ W. Moore, (1963a: 75) ที่ประเทศอเมริกา พบว่า สมาชิกในครัวเรือนใช้เวลาอยู่ร่วมกันน้อยลง มีสาเหตุมาจากการสูญเสียหน้าที่ของครอบครัวอันเป็นผลสืบเนื่องจากการพัฒนาเศรษฐกิจ ความสนใจของสมาชิกที่แตกต่างกัน เพราะอายุแตกต่างกัน เวลาของรถประจำทางที่ทำให้สมาชิกครอบครัวกลับถึงบ้านในเวลาที่ไม่ตรงกันหลังจากเลิกงานหรือกลับจากโรงเรียน และบทบาทของภรรยาของหัวหน้าครัวเรือนที่แตกต่างกันในเรื่องของการเป็นแม่บ้าน การทำงานนอกบ้าน ซึ่งมีผลต่อการประกอบกิจกรรมในบ้าน หากทำงานนอกบ้าน การจัดสรรเวลาให้แก่สมาชิกในบ้านจะลดลง Thorp (1957) ในเรื่องรูปแบบการใช้เวลาของครัวเรือนเกษตรกรรมในมลรัฐมิชิแกนและครัวเรือนประชากรเมืองในประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่ากิจกรรมที่ครอบครัวใช้เวลาส่วนใหญ่ร่วมกันมากที่สุด คือ การรับประทานอาหาร รองลงมาคือการพักผ่อน ส่วนการใช้เวลาในเรื่องอื่นนั้นไม่เด่นชัดนัก Ross and Bostian (1958) ศึกษาพบว่า เวลาที่พ่อหรือแม่และลูกใช้ร่วมกันในแต่ละวัน เช่น คุยกัน ปรึกษาหารือกันนั้นมีน้อยมาก โดยพ่อใช้เวลาน้อยกว่า 10 นาที แม่ใช้เวลาน้อยกว่า 20 นาที และการศึกษาของ Grudva, Smith, and Kusch (1953: 15-16: 15-16 อ้างใน Irma H. Gross, Elizabeth W. Crandall and Majorie M. Knoll: 257) ที่เกาะ Rhode พบว่า ครอบครัวถึงร้อยละ 86 มีการใช้เวลาว่างร่วมกัน

แนวทางการศึกษากิจกรรมของครัวเรือนในอดีต เป็นแนวคิดเรื่องการจัดการบริหารบ้านเพื่อลดเวลาการทำงานและพลังงานที่ใช้ลง ซึ่งการศึกษาตามแนวทางดังกล่าวนี้ยังคงมีความสำคัญอยู่ การทำงานบ้านเป็นการประสานกิจกรรมกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่เกี่ยวข้องกับการใช้เวลา เช่น การเตรียมอาหาร การบริการ และการทำความเข้าใจระหว่างสมาชิกครัวเรือนโดยมีการใช้วัสดุครัวเรือน การทำความสะอาด การดูแลความเรียบร้อย และการดูแลเด็ก ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ทั้งหมดเป็น

องค์ประกอบของชีวิตความเป็นอยู่ในแต่ละวัน (Jarrell, 1969: 268, 300 อ้างใน H. Gross, Elizabeth W. Crandall and Majorie M. Knoll) เมื่อการทำงานบ้านมีความสำคัญ จึงมีการจ้างให้ทำงานบ้านเกิดขึ้น เพื่อให้ผู้จ้างจะได้ใช้เวลาไปทำอย่างอื่น การที่สตรีมีการเคลื่อนไหวในเรื่องเสรีภาพมากขึ้น เพื่อให้บุรุษมีส่วนช่วยแบ่งเบาภาระงานบ้านมากขึ้น ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติในการประกอบกิจกรรมของครัวเรือนว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าต่อเศรษฐกิจของชาติ ทั้งในรูปแบบที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงิน (ความปรารถนาของทุกคน) เป็นอย่างมาก ในปี ค.ศ. 1920 มีการศึกษาเรื่องการจัดการบ้านอย่างกว้างขวาง ศึกษาถึงความเกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อม ครัวเรือนที่มีความสัมพันธ์กับการทำงาน โดยถือว่าเวลาเป็นต้นทุนของกิจกรรม ครัวเรือน เป็นต้นทุนทางร่างกายที่ก่อให้เกิดความเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้าเมื่อประกอบกิจกรรมของครัวเรือน เป็นความรู้สึกที่จะทำให้เกิดความสบายใจและไม่สบายใจเมื่อทำงานเสร็จหรือไม่เสร็จ ผลผลิตที่เกิดขึ้นจากการจัดการเวลา พลังงาน และทรัพยากร มีส่วนเกี่ยวข้องกับสมาชิกครัวเรือนทุกคนทั้งในเรื่องเงินและเสถียรภาพครัวเรือนในการเป็นอยู่อย่างสงบสุข นอกจากนี้อาชีพของภรรยาของหัวหน้าครัวเรือน มีผลต่อเสถียรภาพครอบครัวด้วย เช่น การทำงานนอกบ้านหรือทำงานในบ้าน ดังนั้นในทางเศรษฐกิจจึงมีการยอมรับถึงมูลค่าที่เป็นตัวเงินจากการทำงานในครัวเรือนว่าควรมีการนับมูลค่ารวมอยู่ในรายได้ประชาชาติ สำหรับเรื่องรูปแบบของการใช้เวลาในครัวเรือนนั้น ได้มีการศึกษาถึงความเปลี่ยนแปลงของการใช้เวลาทำงานบ้านที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น งานศึกษาของ Nelson (1963) ใน Costa Rica โดยการสังเกตจับเวลารูปแบบกิจกรรมในแต่ละรูปแบบ เช่น การเตรียมอาหาร เพื่อทำความเข้าใจเรื่องการใช้เวลาในการจัดการบ้านในสังคมเกษตรกรรมที่มีบ้านจำนวนไม่กี่หลังคาเรือนเท่านั้นที่มีนาฬิกาใช้ ต่อมาเมื่อสังคมได้เปลี่ยนเป็นสังคมอุตสาหกรรม ส่งผลผู้ทำงานในบางอาชีพ เช่น เสมียนพนักงาน มีชั่วโมงการทำงานลดลงเหลือ 35 ชั่วโมง/สัปดาห์ แต่ผู้เชี่ยวชาญ ผู้บริหาร และเจ้าหน้าที่ของรัฐกลับมีจำนวนชั่วโมงเพิ่มขึ้นเป็น 60 ชั่วโมง/สัปดาห์ หรือมากกว่านั้น ซึ่งแสดงถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคม มีผลต่อการทำงานทั้งในบ้านและนอกบ้าน

งานศึกษาส่วนใหญ่ในเรื่องจำนวนชั่วโมงที่สมาชิกครัวเรือนประกอบกิจกรรมในครัวเรือน แม้ว่าจะเป็นการทำงานบ้านไม่เต็มเวลาก็ตาม เช่น K.Walker

(1969: 622, Manning, 1968: 1, Hall and Schroeder, 1970: 24) พบว่า มีการเปลี่ยนแปลงในเวลาการทำงานจากปี ค.ศ. 1920 เพียงเล็กน้อย โดยในปี ค.ศ. 1960 จำนวนชั่วโมงทำงานทั้งหมด/สัปดาห์ ค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 47 - 52 ชั่วโมง หรือมากกว่าเล็กน้อย Sanik (1978) ได้ศึกษาข้อมูลครัวเรือนของคนอเมริกันที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองระหว่างปี ค.ศ. 1966 - 1977 พบว่าไม่มีการเปลี่ยนแปลงในเวลาการทำงานบ้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สอดคล้องกับการศึกษาของ K.Walker (1969: 622) ที่พบว่ามีการเปลี่ยนแปลงในเวลาการทำงานเพียงเล็กน้อย โดยเวลาที่ใช้ทำงานบ้านของผู้ทำงานบ้านเต็มเวลา หรือสมาชิกครัวเรือนที่ทำงานบ้านมีมากกว่า 7.5 ชั่วโมงเล็กน้อย/วัน Parkinson (1957: 2) และ Aronson and Landy (1967) พบว่า ครัวเรือนมีการเปลี่ยนแปลงสัดส่วนของเวลาโดยไม่ลดเวลาการทำงานลง และผู้ศึกษาทั้งสองท่านนี้ได้ตั้งเป็นกฎว่าด้วยการขยายการทำงานบ้านให้เต็มเวลาเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ ส่วนการใช้เครื่องอำนวยความสะดวกในการทำงานบ้าน เช่น เครื่องซักผ้า นั้น ไม่ได้ทำให้เวลาการทำงานบ้านลดลง แต่สามารถช่วยแบ่งเบาและลดความเหนื่อยล้าทางร่างกายที่เกิดจากการซักผ้าได้ โดยในปี ค.ศ. 1920 การใช้เวลาในการซักผ้า/รีดผ้า การซื้อของและการคมนาคมเพิ่มขึ้นน้อยกว่า 2 ชั่วโมง/สัปดาห์ ต่อมา Vanek (1977) ศึกษาพบว่าเวลาในการซักผ้า/รีดผ้า การซื้อของและการคมนาคม เพิ่มขึ้นเป็น 1 วันเต็มในปี ค.ศ. 1960

งานศึกษาที่กล่าวถึงข้างต้นเป็นการศึกษากิจกรรมครัวเรือนในต่างประเทศ ในช่วงเวลาที่ผ่านไป ซึ่งที่นับว่าเน้นนานพอควร จึงควรมีการศึกษาเพิ่มเติมในเรื่องนี้เนื่องจากในยุคปัจจุบันและอนาคต การจัดการเวลาเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง และส่งผลโดยตรงต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชากร ผู้ศึกษาจึงมีแนวคิดว่าการที่ครัวเรือนจะมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีนั้น การจัดการเรื่องเวลาในการประกอบกิจกรรมของครัวเรือนน่าที่จะเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด โดยครัวเรือนมีการใช้เวลาในการประกอบกิจกรรมของครัวเรือน ใช้พลังงานและทรัพยากรของครัวเรือนที่มีจำกัดอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด กรณีของประเทศไทยที่ประชากรส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในชนบท และครัวเรือนเกษตรกรเป็นครัวเรือนของประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ การศึกษาเรื่องการใช้เวลาในการประกอบกิจกรรมของครัวเรือนเกษตรกร จึงเป็นการสะท้อนให้เห็นสภาพชีวิตความเป็นอยู่และการใช้เวลาของครัวเรือนของคนส่วนใหญ่ของ

ประเทศว่า มีการให้ความสำคัญกับกิจกรรมใดมากน้อยต่างกัน สำหรับพื้นที่ศึกษาได้เลือกพื้นที่อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี เนื่องจากการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชากรของครัวเรือนเกษตรกรในพื้นที่กรณีศึกษาอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี เป็นอย่างมาก ดังนั้นจึงน่าที่จะเป็นแบบจำลองการใช้เวลาทำงานบ้านของครัวเรือนเกษตรกรไทยในอนาคต ประกอบกับในปัจจุบันครัวเรือนเกษตรกรได้ลดการผลิตอาหารเพื่อบริโภคในครัวเรือนลง คือมีการใช้เวลาในการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์เพื่อบริโภคในครัวเรือนเฉลี่ย 0.8 ชั่วโมง/วัน เพราะซื้ออาหารสำเร็จรูปมากขึ้น (ปิยาวรรณ สกุลเจริญ, 2545: 85) จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจที่จะศึกษาถึงการที่ครัวเรือนเกษตรกรว่า มีการจัดการเวลาในการประกอบกิจกรรมของครัวเรือนอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาถึงรูปแบบกิจกรรมครัวเรือนเกษตรกร
2. เพื่อศึกษาว่าผู้ใดมีบทบาทสำคัญในกิจกรรมครัวเรือนเกษตรกร
3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อเวลาการประกอบกิจกรรมของครัวเรือนเกษตรกร

ประโยชน์ของการศึกษา

จะเป็นการขยายองค์ความรู้เกี่ยวกับเรื่องนี้ให้กว้างขวางขึ้น และสามารถนำไปใช้ประกอบการวางแผนด้านนโยบายต่อไป

แหล่งข้อมูล

ข้อมูลในการศึกษาได้แก่ข้อมูลจากการสำรวจการใช้เวลาในการประกอบกิจกรรมในครัวเรือนของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ปี พ.ศ.2544 และข้อมูลภาคตัดขวางจากการสำรวจครัวเรือนเกษตรกรในเดือนกรกฎาคม 2544 ประชากรและตัวอย่างในพื้นที่ศึกษาคืออำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี ขนาดประชากร 178,059 คน เป็นชาย 89,556 คน หญิง 88,503 คน จำนวนครัวเรือน 52,355 ครัวเรือน (อำเภอศรีราชา และ เทศบาลศรีราชา, 2544) ประชากรในพื้นที่ประกอบอาชีพ

เกษตรกรรม อาทิ การทำไร่มันสำปะหลัง สับปะรด ทำสวนผลไม้ เลี้ยงสัตว์และ
ประมง และอาชีพการค้าพาณิชย์ อุตสาหกรรม และบริการ พื้นที่ศึกษาเป็นพื้นที่ที่
มีความเป็นเมืองที่กำลังเจริญเติบโตในทุก ๆ ด้าน และความทันสมัย อยู่ในเขตการ
พัฒนาชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก และการส่งเสริมจากสำนักงานคณะกรรมการ
ส่งเสริมการลงทุน มีผู้ประกอบการวิชาชีพสาขาต่าง ๆ ชาวต่างชาติ ตลอดจนแรงงาน
อพยพเข้าไปทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมในจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ลักษณะโครงสร้าง
ทางสังคมจึงเป็นลักษณะวัฒนธรรมแบบผสมผสาน (Mixed Culture) ครั้วเรือน
ตัวอย่าง (Yamana, Taro, 1973) จำนวน 300 ครั้วเรือนได้มาจากการสุ่มตัวอย่าง
เป็นแบบหลายขั้นตอน ประกอบด้วยขั้นตอนที่หนึ่งและขั้นตอนที่สอง ใช้วิธีจับ
ฉลากจากจำนวนตำบลในอำเภอ 3 ตำบล และจับฉลากหมู่บ้านในแต่ละตำบลมา 3
หมู่บ้าน ขั้นตอนที่สามจากหมู่บ้านสุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนประชากรครั้วเรือน การ
รวบรวมข้อมูลใช้วิธีการสัมภาษณ์หัวหน้าครั้วเรือนอายุ 15 ปีขึ้นไป ด้วยแบบ
สัมภาษณ์ที่ผู้ศึกษาออกแบบและปรับปรุงจากแบบสำรวจภาวะเศรษฐกิจสังคมของ
สำนักงานสถิติแห่งชาติ ในระหว่างการสัมภาษณ์พบว่าครั้วเรือนเกษตรกรรมบางส่วน
ได้เปลี่ยนอาชีพไป จึงเลือกตัวอย่างเพิ่มอีก 1 หมู่บ้านที่อยู่ในบริเวณใกล้เคียงและ
อยู่ในอีก 1 ตำบลได้ตัวอย่างครั้วเรือนทั้งสิ้น 240 ครั้วเรือนกระจายอยู่ใน 4 ตำบล
คือ ตำบลเขาคันทรง ตำบลหนองขาม ตำบลบางพระ และตำบลสุระศักดิ์

นิยามเชิงปฏิบัติการ

1. หัวหน้าครั้วเรือน หมายถึง ชาย หรือ หญิงที่สมาชิกในครั้วเรือนให้
การยอมรับว่าเป็นผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจในเรื่องการเงินและชีวิตความเป็นอยู่
ของสมาชิกในครั้วเรือน
2. อายุบุตรคนเล็กของครั้วเรือน หมายถึง จำนวนปีของลูกสาว/ลูกชาย
ของหัวหน้าครั้วเรือนคนที่มีอายุน้อยที่สุดในครั้วเรือน บุตรคนเล็กอาจเป็นหรือไม่
เป็นบุตรคนสุดท้องก็ได้
3. อายุบุตรของหัวหน้าครั้วเรือน หมายถึง ค่าเฉลี่ยเมื่อนำอายุของลูก
ชาย และ/หรือลูกสาวของหัวหน้าครั้วเรือนมารวมกัน หาค่าด้วยจำนวนลูกชาย และ/
หรือลูกสาวของหัวหน้าครั้วเรือนทั้งหมด

4. อัตราพึ่งพิง หมายถึง จำนวนสมาชิกครัวเรือนที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี และสูงกว่า 65 ปี ทหารด้วยจำนวนสมาชิกครัวเรือนที่มีอายุระหว่าง 15 – 65 ปี อัตราพึ่งพิงมีค่าเท่ากับ 50.00 หมายความว่า จำนวนสมาชิกในวัยทำงานของครัวเรือน 2 คน เลี้ยงดูสมาชิกวัยพึ่งพิง 1 คน
5. สัดส่วนสตรีที่ทำงานในตลาดแรงงาน หมายถึง จำนวนสตรีในครัวเรือน ที่ทำงานนอกบ้าน ทหารด้วยจำนวนสมาชิกครัวเรือนทั้งหมด
6. สถานภาพการทำงานของกลุ่มสมรสของหัวหน้าครัวเรือน หมายถึง การทำงานของสามีหรือภรรยาของหัวหน้าครัวเรือนในบ้าน หรือนอกบ้าน

ผลการศึกษา

จากข้อมูลทั่วไปพบว่า หัวหน้าครัวเรือนตัวอย่างเกือบทั้งหมดหรือร้อยละ 90.3 เป็นเกษตรกรที่มีที่ดินทำการเกษตรเป็นหลักแหล่ง หัวหน้าครัวเรือนร้อยละ 55.3 เป็นชาย สมรสแล้วร้อยละ 82.5 อายุเฉลี่ย 52 ปี โดยหัวหน้าครัวเรือนมากกว่าครึ่งมีอายุมากกว่า 50 ปี หัวหน้าครัวเรือนสามในสี่ส่วนหรือร้อยละ 70.8 จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 รูปแบบครัวเรือนร้อยละ 59.7 เป็นครัวเรือนเดี่ยว ส่วนครัวเรือนขยายมีเพียงร้อยละ 2.5 ครัวเรือนเกษตรกรมากกว่าครึ่งหรือร้อยละ 62.4 มีพื้นที่ทำการเกษตรขนาดเล็กต่ำกว่า 30 ไร่ โดยเฉลี่ยสัดส่วนการทำงานของสมาชิกครัวเรือนร้อยละ 89.6 ภรรยาของหัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่ทำงานในครัวเรือน ขนาดครัวเรือนของกลุ่มประชากรตัวอย่างเท่ากับ 4.6 คน อายุบุตรคนเล็กของครัวเรือน 19.4 ปี รายได้ครัวเรือนประมาณ 197,076.3 บาทต่อปี ครัวเรือนกลุ่มที่มีรายได้ระดับต่ำ-ปานกลาง คือ ต่ำกว่า 200,000 บาท/ปี มีเกือบร้อยละ 70.0 รายจ่ายเพื่อการบริโภคของครัวเรือนเกษตรกรประมาณ 124,221.7 บาท/ครัวเรือน/ปี รายละเอียดคุณลักษณะที่สำคัญโดยทั่วไปของครัวเรือนปรากฏในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ค่าสูงสุด ต่ำสุด และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคุณลักษณะที่สำคัญโดยทั่วไปของ
 ครั้วเรือนเกษตรกร

รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าสูงสุด	ค่าต่ำสุด	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
1. ขนาดครัวเรือน (คน)	4.6	11.0	1.0	2.0
2. ขนาดพื้นที่การเกษตร (ไร่)	38.3	320.0	0.0	49.6
3. อายุบุตรคนเล็กของครัวเรือน (ปี)	19.4	0	44.0	10.3
4. อายุบุตรของหัวหน้าครัวเรือน (ปี)	52.0	77.0	19.0	11.2
5. ระดับการศึกษาของครัวเรือน (ปี)	4.6	17.0	0	2.5
6. สัดส่วนสตรีในครัวเรือนที่ได้รับ การศึกษาสูงกว่าระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3	0.4	2.0	0	0.6
7. รายได้ครัวเรือน (บาท/ปี/ครัวเรือน)	197,076.3	1,286,400	39,750	198,064.7
8. รายจ่ายเพื่อการบริโภคครัวเรือน (บาท/ปี/ครัวเรือน)	124,221.7	435,080	27,300	75,589.6

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ค่าสูงสุด ต่ำสุด และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานการใช้เวลาในการประกอบกิจกรรมของ
 ครั้วเรือนเกษตรกร (จำนวนชั่วโมงต่อวัน)

กิจกรรมครัวเรือน (ชั่วโมง/วัน)	ค่าเฉลี่ย	ค่าสูงสุด	ค่าต่ำสุด	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
1. การปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ เพื่อบริโภคในครัวเรือน	0.8	10.0	0	1.2
2. การปรุงอาหาร	1.2	3.0	0	0.7
3. การพักผ่อนหย่อนใจ	1.9	5.0	0.2	0.9
4. การดูแลสมาชิกครัวเรือน	1.4	20.0	0	1.8
5. การไปจ่ายตลาด	0.7	3.0	0.1	0.5
6. การดูแลบ้านและเสื้อผ้า	1.5	7.0	1.0	0.1

จากตารางที่ 2 กิจกรรมที่ใช้เวลามากที่สุดคิดเป็นชั่วโมงต่อวัน เรียงตามลำดับ คือ การพักผ่อนหย่อนใจ ($\bar{X} = 1.9$) กิจกรรมการทำความสะอาด ดูแลเสื้อผ้า ($\bar{X} = 1.5$) การดูแลสมาชิกครัวเรือน ($\bar{X} = 1.4$) การปรุงอาหารเพื่อบริโภคในครัวเรือน ($\bar{X} = 1.2$) การปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์เพื่อบริโภคในครัวเรือน ($\bar{X} = 0.8$) และการจ่ายตลาด ($\bar{X} = 0.7$) ตามลำดับ

เมื่อเปรียบเทียบเวลาในการประกอบกิจกรรมของสมาชิกครัวเรือนในระดับประเทศ ในเขตเทศบาล นอกเขตเทศบาล และครัวเรือนเกษตรกรในพื้นที่อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี พบว่า ครัวเรือนเกษตรกรใช้เวลาในการปรุงอาหารเพื่อการบริโภคในครัวเรือนน้อยที่สุด (1.2 ชั่วโมงต่อวัน) ซึ่งใกล้เคียงกับการใช้เวลาประกอบกิจกรรมเดียวกันนี้ของครัวเรือนระดับประเทศในเขตเทศบาล (1.3 ชั่วโมงต่อวัน) ส่วนการใช้เวลาของครัวเรือนเกษตรกรในการการพักผ่อนหย่อนใจ การพูดคุยกันในครัวเรือน (1.9 ชั่วโมงต่อวัน) และการดูแลสมาชิกครัวเรือน (1.4 ชั่วโมงต่อวัน) ซึ่งนับว่ามีการใช้เวลาในการทำกิจกรรมนี้น้อยที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับในบรรดาครัวเรือนระดับประเทศ ครัวเรือนในและนอกเขตเทศบาล ทั้งนี้เนื่องจากสมาชิกครัวเรือนเกษตรกรต้องเดินทางไปกลับในเมือง เพื่อการทำงานและการศึกษา กิจกรรมการไปตลาดของครัวเรือนเกษตรกรใช้เวลาเฉลี่ยประมาณ 0.7 ชั่วโมงต่อวัน ซึ่งใกล้เคียงกับการใช้เวลาในกิจกรรมนี้ของครัวเรือนระดับประเทศ ครัวเรือนเกษตรกรใช้เวลาเพียง 1.5 ชั่วโมงต่อวัน สำหรับกิจกรรมการดูแลบ้าน และเสื้อผ้า ซึ่งนับว่าเป็นการใช้เวลาน้อยที่สุดเมื่อเทียบกับเวลาของครัวเรือนระดับประเทศ ในเขตเทศบาล และนอกเขตเทศบาล ดังนั้นในภาพรวมแล้วครัวเรือนเกษตรกรอำเภอศรีราชา ใช้เวลาในการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ของครัวเรือนน้อย เมื่อทำการเปรียบเทียบกับครัวเรือนในระดับประเทศ ในและนอกเขตเทศบาล ยกเว้นกิจกรรมการไปจ่ายตลาดที่ใช้เวลาพอ ๆ กัน รายละเอียดปรากฏในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบการใช้เวลาในการประกอบกิจกรรมครัวเรือนในระดับประเทศ ในเขตเทศบาล
 นอกเขตเทศบาล และครัวเรือนเกษตรกร อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี ปี พ.ศ.2544

กิจกรรมครัวเรือน (ชั่วโมง/วัน)	ระดับประเทศ	ในเขตเทศบาล	นอกเขตเทศบาล	ศรีราชา
1. การปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ เพื่อบริโภคในครัวเรือน				0.8
2. การปรุงอาหารบริโภคในครัวเรือน	1.4	1.3	1.5	1.2
3. การพักผ่อนหย่อนใจ	3.8	4.1	3.6	1.9
4. การดูแลสมาชิกครัวเรือน	2.4	2.2	2.4	1.4
5. การไปจ่ายตลาด	0.7	0.9	0.6	0.7
6. การดูแลบ้านและเสื้อผ้า	2.2	2.4	2.0	1.5

ตารางที่ 4 กิจกรรมและร้อยละของสมาชิกครัวเรือนที่ประกอบกิจกรรมของครัวเรือนเกษตรกรในพื้นที่
 อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี ปี พ.ศ.2544

กิจกรรมครัวเรือน (ชั่วโมง/วัน)	ค่าเฉลี่ยของ จำนวนชั่วโมง ที่ทำกิจกรรม ครัวเรือน ต่อวัน	สมาชิกที่ประกอบกิจกรรม	ร้อยละ
1. การปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ เพื่อบริโภคในครัวเรือน	0.8	หัวหน้าครัวเรือน	51.3
		ภรรยา	15.5
		สามี-ภรรยา	15.5
2. การปรุงอาหาร	1.4	ภรรยา	58.8
		หัวหน้าครัวเรือน	14.2
		สามี-ภรรยา	7.1
		ภรรยาและลูกสาว	6.6
		ลูกสาว	6.6

ตารางที่ 4 กิจกรรมและร้อยละของสมาชิกครัวเรือนที่ประกอบกิจกรรมของครัวเรือนเกษตรกรในพื้นที่
อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี ปี พ.ศ.2544 (ต่อ)

กิจกรรมครัวเรือน (ชั่วโมง/วัน)	ค่าเฉลี่ยของ จำนวนชั่วโมง ที่ทำกิจกรรม ครัวเรือน ต่อวัน	สมาชิกที่ประกอบกิจกรรม	ร้อยละ
3. การพักผ่อนหย่อนใจ	1.9	สมาชิกครัวเรือน	88.5
		สามี-ภรรยา	7.1
4. การดูแลสมาชิกครัวเรือน	1.4	ภรรยา	53.3
		หัวหน้าครัวเรือน	19.0
		สามี-ภรรยา	18.6
5. การไปจ่ายตลาด	0.7	ภรรยา	54.9
		หัวหน้าครัวเรือน	20.4
		สามี-ภรรยา	16.4
6. การดูแลบ้าน และเสื้อผ้า	1.5	ภรรยา	48.7
		หัวหน้าครัวเรือน	12.8
		สมาชิกครัวเรือน	31.9

บทบาทของสมาชิกครัวเรือนในการทำกิจกรรมของครัวเรือน รายละเอียดปรากฏในตารางที่ 4 พบว่า หัวหน้าครัวเรือนเกินกว่าครึ่งหรือประมาณร้อยละ 51.3 จากครัวเรือนตัวอย่างทั้งหมด เป็นผู้ทำกิจกรรมการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์เพื่อบริโภคในครัวเรือน ส่วนที่ครัวเรือนที่ภรรยาและที่สามี-ภรรยาช่วยกันทำเฉลี่ยร้อยละ 15.5 เท่ากัน ครัวเรือนที่ภรรยาทำกิจกรรมการปรุงอาหารมีเกินกว่าครึ่งหรือร้อยละ 58.8 ครัวเรือนที่หัวหน้าครัวเรือนทำกิจกรรมนี้เฉลี่ยประมาณร้อยละ 14.2 และครัวเรือนที่ทั้งสามีและภรรยาช่วยกันมีจำนวนเฉลี่ยร้อยละ 7.1 ครัวเรือนที่หัวหน้าครัวเรือน ภรรยาและลูกสาวช่วยกันทำโดยเฉลี่ยมีประมาณร้อยละ 6.6 ครัวเรือนมากกว่าสี่ในห้าส่วนหรือร้อยละ 88.5 สมาชิกในครัวเรือนมีเวลาพักผ่อน พักผ่อน

หย่อนใจร่วมกัน ครัวเรือนที่ภรรยาเป็นผู้ทำกิจกรรมการดูแลสมาชิกในครัวเรือน มี
เกินกว่าครึ่งหรือร้อยละ 53.1 ครัวเรือนที่หัวหน้าครัวเรือนทำกิจกรรมนี้มีประมาณ
ร้อยละ 19.0 และครัวเรือนที่สามีและภรรยาช่วยกันทำกิจกรรมนี้มีประมาณร้อยละ
18.6 ครัวเรือนที่ภรรยาเป็นผู้ทำกิจกรรมการไปจ่ายตลาดเพื่อซื้ออาหารข้าวของ
และเครื่องใช้มีประมาณร้อยละ 54.9 ครัวเรือนที่หัวหน้าครัวเรือนทำกิจกรรมนี้มี
ร้อยละ 20.4 และครัวเรือนที่สามีและภรรยาช่วยกันทำกิจกรรมนี้มีร้อยละ 16.4
ครัวเรือนที่ภรรยาทำกิจกรรมการดูแลทำความสะอาดบ้านและเสื้อผ้ามีร้อยละ 48.7
ครัวเรือนที่หัวหน้าครัวเรือนทำกิจกรรมนี้มีร้อยละ 12.8 และครัวเรือนที่สมาชิก
ครัวเรือนช่วยกันทำกิจกรรมนี้มีร้อยละ 31.9 ในภาพรวมของการประกอบกิจกรรม
ครัวเรือนเกษตรกรในพื้นที่อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี ภรรยาของหัวหน้าครัวเรือน
เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่สุดและทำกิจกรรมในครัวเรือนเกือบทั้งหมด เช่น การปรุง
อาหารเพื่อบริโภคในครัวเรือน การไปตลาด การดูแลบ้านและเสื้อผ้า และการดูแล
สมาชิกในครัวเรือน ซึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นว่าในกิจกรรมครัวเรือนสตรียังคงเป็น
ผู้ที่รับภาระหลัก ในขณะที่ลูกสาวได้เข้ามามีส่วนช่วยมารดาด้วยแต่ลูกชายไม่ทำ
และมีการจ้างลูกจ้างเข้ามาช่วยด้วย แต่มีแนวโน้มที่ทั้งสามีและภรรยาช่วยกันแบ่ง
เบาภาระกิจกรรมครัวเรือนในบางกิจกรรม เช่น การปรุงอาหารมีมากขึ้น การดูแล
สมาชิกในครัวเรือน และการไปจ่ายตลาด ส่วนหัวหน้าครัวเรือนเพศชายนั้น ทำ
กิจกรรมหลักคือการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์เพื่อบริโภคในครัวเรือน สำหรับสมาชิก
ครัวเรือนนั้นกิจกรรมหลัก คือ การพูดคุย การพักผ่อนหย่อนใจ และการบันเทิง
ร่วมกัน จะเห็นได้ว่า ความใกล้ชิด ความอบอุ่นทางจิตใจในระหว่างสมาชิกของ
ครัวเรือนเกษตรกร และการที่ภรรยาเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในกิจกรรมครัวเรือน
ยังคงมีอยู่ โดยสามีเริ่มเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมครัวเรือนบ้างแล้ว

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์ MANOVA ในปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อเวลาเพื่อประกอบกิจกรรมของครัวเรือนเกษตรกรอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี ปี พ.ศ.2544

ลำดับที่	ตัวแปรอิสระ	ตัวแปรตาม	Mean Square	df	F	Sig.
1.	ขนาดครัวเรือน					
1.1	น้อยกว่า 4 คน	การปรุงอาหารฯ	8.065	1	17.184	.000
1.2	4 คนหรือมากกว่า	การพักผ่อนหย่อนใจ	5.904	1	6.916	.010
		การดูแลสมาชิกครัวเรือน	12.604	1	4.083	.045
2.	สัดส่วนสตรีในครัวเรือนที่ทำงาน					
	ในตลาดแรงงาน					
2.1	น้อยกว่า 10.00	การปรุงอาหารฯ	5.111	1	10.590	.001
2.2	มากกว่า 10.00	การดูแลบ้าน และ เสื้อผ้า	5.455	1	5.952	.015
3.	อายุบุตรคนเล็กของครัวเรือน					
3.1	ระหว่าง 0 - 14 ปี	การพักผ่อนหย่อนใจ	8.221	1	9.750	.002
3.2	ระหว่าง 15 - 46 ปี	การดูแลสมาชิก	16.667	1	5.430	.021
4.	อัตราพึงพิง					
4.1	เท่ากับ 50.00	การดูแลสมาชิก	18.268	2	6.103	.003
4.2	น้อยกว่า 50.00					
4.3	มากกว่า 50.00					
5.	เพศของหัวหน้าครัวเรือน					
5.1	ชาย	การไปตลาด	1.481	1	7.484	.007
5.2	หญิง					

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์ MANOVA ในปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อเวลาเพื่อประกอบกิจกรรมของ
 ครั้วเรือนเกษตรกรอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี ปี พ.ศ.2544 (ต่อ)

ลำดับที่	ตัวแปรอิสระ	ตัวแปรตาม	Mean Square	df	F	Sig.
6. สถานภาพการทำงานของภรรยา หรือสามีของหัวหน้าครัวเรือน						
6.1	ทำงานนอกบ้าน	การไปตลาด	.936	2	4.753	.010
6.2	ทำงานในบ้าน					
7. อายุสมาชิกครัวเรือน						
7.1	ระหว่าง 15 - 24 ปี	การดูแลบ้าน	7.039E-02	2	3.773	.024
7.2	ระหว่าง 25 - 59 ปี	และเสื้อผ้า				
7.3	60 ปีขึ้นไป					
8. อายุของหัวหน้าครัวเรือน						
8.1	ระหว่าง 15 - 24 ปี	การดูแลบ้าน	6.921E-02	2	3.708	.026
8.2	ระหว่าง 25 - 59 ปี	ดูแลเสื้อผ้า				
8.3	60 ปีขึ้นไป					

ผลการวิเคราะห์ MANOVA ในปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อเวลาการประกอบ
 กิจกรรมครัวเรือนเกษตรกร พบว่า ขนาดครัวเรือน ลัคนส่วนสตรีในครัวเรือนที่
 ทำงานนอกบ้าน อายุบุตรคนเล็กของหัวหน้าครัวเรือน อัตราพึงพิง เพศของหัวหน้า
 ครัวเรือน สถานภาพการทำงานของภรรยาหรือสามี อายุสมาชิกครัวเรือน และอายุ
 ของหัวหน้าครัวเรือน มีอิทธิพลต่อเวลาการประกอบกิจกรรมเฉพาะอย่างในครัวเรือน
 เกษตรกร ทั้งนี้ภายใต้ข้อสมมติฐานว่ารายได้ครัวเรือนเป็นปัจจัยร่วม (Covariates)
 รายละเอียดปรากฏในตารางที่ 5 ดังนี้:

1. ความแตกต่างระหว่างครัวเรือนในขนาดของครัวเรือน มีอิทธิพลต่อ
 ความแตกต่างในเวลาการประกอบกิจกรรมการปรุงอาหารเพื่อการบริโภคในครัวเรือน

การพักผ่อนหย่อนใจ และการดูแลสมาชิกครัวเรือนที่ระดับนัยสำคัญ .000, .01 และ .05 ตามลำดับ ส่วนกิจกรรมอื่นไม่มีอิทธิพล

2. ความแตกต่างระหว่างครัวเรือนของสัดส่วนสตรีในครัวเรือนที่ทำงานนอกบ้าน มีอิทธิพลต่อความแตกต่างในเวลากการประกอบกิจกรรมปรุงอาหาร และกิจกรรมการดูแลบ้านและเสื้อผ้า ที่ระดับนัยสำคัญ .001 และ .05 ตามลำดับ ส่วนกิจกรรมอื่นไม่มีอิทธิพล

3. อายุบุตรคนเล็กของหัวหน้าครัวเรือน มีอิทธิพลต่อความแตกต่างในเวลากการประกอบกิจกรรมการพักผ่อนหย่อนใจ และการดูแลสมาชิกครัวเรือนที่ระดับนัยสำคัญ .002 และ .05 ตามลำดับ กิจกรรมอื่นไม่มีอิทธิพล

4. อัตราพึงพิงของครัวเรือน มีอิทธิพลต่อความแตกต่างในเวลากการประกอบกิจกรรมการดูแลสมาชิกครัวเรือนที่ระดับนัยสำคัญ .01 ส่วนกิจกรรมอื่นไม่มีอิทธิพล

5. เพศของหัวหน้าครัวเรือน มีอิทธิพลต่อความแตกต่างในเวลากการประกอบกิจกรรมการไปตลาดเพื่อจับจ่ายซื้อของที่ระดับนัยสำคัญ .01 กิจกรรมอื่นไม่มีอิทธิพล

6. สถานภาพการทำงานของสามีหรือภรรยาของหัวหน้าครัวเรือน มีอิทธิพลต่อความแตกต่างในเวลากการประกอบกิจกรรมการไปตลาดเพื่อจับจ่ายซื้อของที่ระดับนัยสำคัญ .01 ส่วนกิจกรรมอื่นไม่มีอิทธิพล

7. อายุของหัวหน้าครัวเรือน มีอิทธิพลต่อความแตกต่างในเวลากการประกอบกิจกรรมการดูแลบ้านและเสื้อผ้า ที่ระดับนัยสำคัญ .05 กิจกรรมนอกจากนี้ไม่มีอิทธิพล

8. อายุของสมาชิกครัวเรือน มีอิทธิพลต่อความแตกต่างในเวลากการประกอบกิจกรรมการดูแลบ้านและเสื้อผ้า ของครัวเรือนที่ระดับนัยสำคัญ .05 กิจกรรมอื่นไม่มีอิทธิพล

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาพบว่า ครัวเรือนเกษตรกรมีการจัดการเวลาประกอบกิจกรรม ครัวเรือนในแต่ละวันโดยให้ความสำคัญกับการใช้เวลาพักผ่อนหย่อนใจระหว่าง สมาชิกมากที่สุด สอดคล้องกับการศึกษาของ Ross and Bostian (1958), Thorp (1957) และ Gradua, Smith, and Kusch (1953: 15-16: 15-16) ที่ว่าครอบครัว ถึงร้อยละ 86 มีการใช้เวลาว่างร่วมกัน กิจกรรมที่มีความสำคัญในลำดับรองลงมา คือ การดูแลทำความสะอาดบ้านและเสื้อผ้า การดูแลสมาชิกครัวเรือน การปรุงอาหาร การปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์เพื่อการบริโภคในครัวเรือนและการไปจ่ายตลาด ภรรยาของหัวหน้าครัวเรือนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญที่สุดในการประกอบกิจกรรม ครัวเรือน สำหรับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อเวลาการประกอบกิจกรรมเฉพาะอย่างใน ครัวเรือนเกษตรกรตามลำดับความสำคัญ ได้แก่ ขนาดครัวเรือน สัดส่วนสตรีใน ครัวเรือนที่ทำงานในตลาดแรงงาน อายุบุตรคนเล็กของหัวหน้าครัวเรือน อัตรา ฟังฟังของครัวเรือน เพศของหัวหน้าครัวเรือน สถานภาพการทำงานของภรรยาหรือ สามีของหัวหน้าครัวเรือน อายุสมาชิกครัวเรือน และอายุของหัวหน้าครัวเรือน ครัวเรือนเกษตรกรใช้เวลาประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ของครัวเรือนน้อยกว่าครัวเรือนไทย ในระดับประเทศ ยกเว้นการไปจ่ายตลาดที่ใช้เท่ากันเฉลี่ยประมาณ 0.7 ชั่วโมง หรือ 42 นาทีต่อวัน ข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษา คือ ควรมีการศึกษาครัวเรือน เกษตรกรในพื้นที่และศึกษาครัวเรือนในต่างอาชีพ เพื่อนำผลศึกษามาเปรียบเทียบ ระหว่างพื้นที่และอาชีพ อันจะเป็นการสะท้อนถึงการดำเนินชีวิตของครัวเรือนไทยที่ เปลี่ยนแปลงไปในยุคปัจจุบันและอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2545. การสำรวจการใช้เวลาของประชากร พ.ศ.2544.
- ปิยวรรณ สกุลเจริญ. 2545. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคครัวเรือนเกษตรกร: กรณีศึกษาศรีราชา จังหวัดชลบุรี บทความนำเสนองานประชุมวิชาการครั้งที่ 41 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- Gross Irma II., Elizabeth W. Crandall and Marjorie M. Knoll. 1980. **Management for Modern Families**, fourth edition, Prentice Hall, Inc. Englewood Cliffs, N.J.
- Menchick.Paul L. 1996. **Household and Family Economics**. Kluwer Academic Publishers, Norwell, Massachusetts.
- Skulcharoen Piyavan. 2003. **Factors Affecting Farm Household Consumption Expenditures: A Study in Sriracha District**. Dissertation, Doctor of Philosophy (Population and Development), The National Institute of Development Administration), October.